

3 VZNIK ÚJMY A PŘÍČINNÁ SOUVISLOST

3.1 Obecně

Dalšími dvěma podmínkami vedle nepřiměřené délky řízení jsou vznik újmy a příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem a vznikem újmy.

Jak bude vyloženo dále, judikatura Evropského soudu, a tudíž rovněž judikatura Nejvyššího soudu, vychází v případě nepřiměřené délky řízení ze silné vyvratitelné domněnky vzniku újmy. Obecně odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. je koncipována jako odpovědnost objektivní. V případě újmy způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení se však právě z důvodu zmíněné silné vyvratitelné domněnky odpovědnost státu již velmi blíží konceptu odpovědnosti absolutní v tom smyslu, jak tuto odpovědnost vnímá Nejvyšší soud (viz oddíl 1.3.3).

Z uvedeného důvodu je tudíž posouzení naplnění první podmínky, tedy existence nepřiměřené délky řízení, otázkou zcela zásadní pro celou probíranou problematiku, zatímco posouzení naplnění dalších dvou podmínek již je otázkou spíše marginální.

3.2 Vyvratitelná domněnka

V případě, že skutečně došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v nepřiměřené délce řízení, je aplikována „silná, ale vyvratitelná domněnka“, že nepřiměřená délka řízení znamená pro účastníka morální újmu.³²⁹ Právní domněnka je druhem předpokládané (presumované) právní skutečnosti. V právu to tedy znamená, že se určitá právní skutečnost (zde vznik újmy) pokládá za existující, nastala-li jiná právní skutečnost (zde nepřiměřená délka řízení), takže není třeba předpokládanou skutečnost dokazovat.³³⁰ Zvláštností této právní domněnky však je, že nejde o domněnku

---

³²⁹ Stanovisko, bod V., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2010, sp. zn. 30 Cdo 958/2009, nebo rozsudek ESLP ve věci Apicella proti Itálii ze dne 29. března 2006, stížnost č. 64890/01, § 93.

³³⁰ FIALA, Josef. *Domněnky*. In: HENDRYCH, Dušan; BĚLINA, Miroslav; FIALA, Josef a kol. *Právníký slovník*. 2. rozš. vyd. 2003, xx, 1340 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 8071797405. S. 155.

zákonnou, ale o domněnku, jež byla dovozena judikaturou, což je v kontinentálním právním systému, tedy oblasti psaného práva, neobvyklé.

Jde ovšem o domněnku vyvratitelnou, což znamená, že je možný důkaz opaku. Rovněž Evropský soud ve své judikatuře připouští, že v určitých případech délka řízení způsobuje jen nepatrnou, či dokonce nulovou morální újmu.³³¹ Další zvláštností této právní domněnky je s ní spojované adjektivum „silná“. V právní teorii se s tímto spojením obvykle nesetkáme. Doktrína nerozlišuje domněnky na silné a slabé, ale pouze na vyvratitelné a nevyvratitelné. Dané adjektivum však má zřejmě naznačit, že tato domněnka se nachází na pomezí domněnek vyvratitelných a nevyvratitelných. Znamená to tudíž, že i v případě, kdy řízení bylo nepřiměřeně dlouhé, lze dospět k závěru, že účastníkům tohoto řízení žádná újma v souvislosti s jeho délkou nevznikla. Takový závěr však bude v praxi spíše výjimečný.

Dle mého názoru lze vycházet z vyvrácení této domněnky např. u žalobců s litigiózním (sudičským) přístupem, kteří paralelně vedou stovky soudních řízení, přičemž převážnou většinu z nich lze považovat za tzv. zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Domnívám se, že žalobce, který zahajuje takové množství soudních řízení pouze za účelem soudních řízení samotných, nemůže v souvislosti s jejich délkou pociťovat žádnou újmu. Tedy i v případě, kdy soud v těchto řízeních nepostupuje zcela správně, a řízení tak lze na základě posouzení daných kritérií shledat nepřiměřeně dlouhým, nemá tento účastník řízení právo na odčinění újmy, neboť nebyla splněna jedna z podmínek odpovědnosti za újmu, a to vznik újmy. Nutno ovšem dodat, že právě vyjádřený názor je v rozporu s názorem zastávaným judikaturou Nejvyššího soudu, neboť dle této judikatury vedení většího počtu řízení bez dalšího neznamena, že je tím vyvrácena domněnka o vzniku nemajetkové újmy v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení.³³² Nejvyšší soud tuto okolnost zohledňuje při posuzování přiměřeného zadostiučinění, a přiznává tak odškodnění ve formě konstatování porušení práva.³³³ Domnívám se však, že jakékoliv odškodnění v těchto případech není vhodné ani morálně, ani po právu. Jakýkoliv úspěch ve věci (procesními hledisky jde dokonce o plný úspěch) pro žalobce se sudičským přístupem je pouze podnětem k zahajování dalších a dalších řízení. Dále nelze odhlédnout od toho, že takovýto přístup je zjevným zneužíváním práva na přístup k soudu. Zjevné zneužití prá-

³³¹ Rozsudek ESLP ve věci Apicella proti Itálii ze dne 29. března 2006, stížnost č. 64890/01, § 93.

³³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 30 Cdo 178/2011.

³³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. února 2015, sp. zn. 30 Cdo 2681/2014.

va však nepoživá právní ochrany (srov. § 8 ObčZ, v procesním právu pak § 6 věta druhá o. s. ř.).

3.3 Příčinná souvislost

Problematika příčinné souvislosti často bývá tou nejsložitější otázkou při posuzování existence závazku z deliktu. Pokud jde o otázku faktické příčinné souvislosti, patří tato do oblasti skutkového zjišťování, neboť právní věda nemůže nic změnit na tom, že jeden jev je příčinou jiného jevu.³³⁴ Naopak zjišťování souvztažností a určení, mezi kterými okolnostmi má být příčinná souvislost zjišťována, je již otázkou právní.³³⁵

Pro tuto práci však otázka příčinné souvislosti není otázkou významnou, neboť její řešení je rovněž obsaženo ve výše uvedené vyvratitelné domněnce vzniku újmy. Přicházejí totiž do úvahy pouze dvě situace, a to vyvrácení dané domněnky, anebo její nevyvrácení. Pokud tato domněnka bude vyvrácena, pak je již zbytečné se zabývat otázkou příčinné souvislosti, neboť není mezi čím příčinnou souvislost zjišťovat, když újma nevznikla. Pokud domněnka zůstane nevyvrácena, je obsahem této domněnky rovněž příčinná souvislost, neboť presumovaná újma spočívá v nejistotě ohledně výsledku nepřiměřeně dlouhého řízení. Daná újma je tudíž svou podstatou důsledkem nepřiměřené délky řízení.

Výše uvedené je zcela zásadní pro případná tvrzení vzniku jiných nemajetkových újem či škod, neboť *a contrario* z výše uvedeného plyne, že na jinou újmu či škodu se daná domněnka nevztahuje. Tvrdí-li tak účastník nepřiměřeně dlouhého řízení, že v souvislosti s nepřiměřenou délkou mu vznikla rovněž nemajetková újma spočívající v poškození zdraví, jde již o jiný následek, na nějž se daná domněnka nevztahuje, a tudíž je na něm, aby prokázal vznik této újmy a rovněž příčinnou souvislost.³³⁶ Totéž platí, pokud tvrdí, že intenzita jeho duševních útrap v souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení byla větší než prostá nejistota ohledně výsledku řízení.³³⁷ Také vznik škody v příčinné souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení je nutné prokázat.³³⁸

---

³³⁴ HULMÁK, op. cit., s. 1553.

³³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2010, sp. zn. 25 Cdo 358/2008, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2012, sp. zn. 28 Cdo 3246/2012.

³³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 30 Cdo 1436/2013.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2011, sp. zn. 30 Cdo 2955/2009, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2015, sp. zn. 30 Cdo 1930/2014, rozsudek Nejvyššího

Ústavní soud však již dovodil, že vzhledem k obecné těžkosti prokazování příčinné souvislosti mezi nadměrnou délkou řízení a vznikem majetkové újmy má konstrukce náhrady škody své těžiště právě v náhradě nemajetkové újmy, a tudíž mohou být i malé majetkové újmy subsumovány do náhrady újmy nemajetkové.³³⁹ Nutno ovšem podotknout, že směřováním náhrady majetkové škody s náhradou nemajetkové újmy se nejeví koncepčním, neboť právě aplikací domněnky plynoucí z judikatury Evropského soudu, který danou domněnku vztahuje pouze na vznik nemajetkové újmy a opakovaně judikuje, že na majetkovou škodu se daná domněnka nevztahuje, může docházet k obcházení procesních břemen v civilním soudním řízení.³⁴⁰

Konečně je nutné upozornit, že domněnka vzniku nemajetkové újmy je dovozována pouze a jen v souvislosti s nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení, nikoliv s nesprávným úředním postupem jiným.³⁴¹ Daná domněnka se tudíž nevztahuje ani na takovou újmu, kterou účastník řízení spojuje s konkrétním průtahem řízení, tedy nikoliv s celou délkou řízení. Evropský soud totiž překročení zákonných lhůt pod ochranu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nezahrnuje.³⁴²

3.4 Kdo má právo na odčinění újmy

V některých případech mohou vznikat pochybnosti nad tím, kdo má právo na odčinění újmy. Přirozeně má právo na odčinění újmy účastník nepřiměřeně dlouhého řízení. Pochybnost však již může být nad tím, zda má právo na odčinění újmy spočívající v nejistotě ohledně výsledku řízení i někdo jiný než účastník nepřiměřeně dlouhého řízení.

Zákon č. 82/1998 Sb. rozeznává dvě formy odpovědnosti státu, a to odpovědnost za nezákonné rozhodnutí a za nesprávný úřední postup. Pouze u první z těchto forem zákon podmiňuje právo na náhradu škody (újmy) účastenstvím v řízení, v němž rozhodnutí bylo vydáno (srov. § 7 OdpŠk). Naopak u formy druhé, tedy nesprávného úředního postupu, není právo na

---

soudu ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 30 Cdo 1943/2013, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 28 Cdo 399/2010, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. října 2014, sp. zn. 30 Cdo 2863/2014.

³³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. července 2014, sp. zn. II. ÚS 1430/13.

³⁴⁰ Rozsudek ESLP ve věci Schmidtová proti České republice ze dne 22. července 2003, stížnost č. 48568/99, § 79.

³⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2014, sp. zn. 30 Cdo 3898/2014.

³⁴² Rozsudek ESLP ve věci Keipenvardecas proti Lotyšsku ze dne 2. března 2010, stížnost č. 38979/03, § 40.

náhradu škody (újmy) podmíněno účastí v daném řízení, neboť § 13 odst. 2 OdpŠk obecně stanoví, že „[p]rávo na náhradu škody má ten, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda“. Ze zákonné úpravy by tak bylo možné dovodit, že právo na odčinění újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení má každý, komu tato újma byla způsobena, tedy i někdo jiný než účastník řízení. Na tomto závěru je postaven rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2009, sp. zn. 25 Cdo 2809/2006. Dané rozhodnutí se ovšem týkalo náhrady majetkové škody, navíc uvedený závěr (byť byl pojat do právní věty) je v rozhodnutí vyjádřen spíše jako obiter dictum. Věc byla značně specifická v tom, že poškozenou byla vedlejší účastnice řízení, která se však vedlejší účastnicí stala až po namítaných průtazích. Na výsledku tohoto řízení však bylo závislé jiné řízení, v němž byla poškozená hlavní účastnicí. Dle mého názoru tak závěr v tomto rozhodnutí dovozený nelze obecně vztáhnout na odčinění újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení.

Z judikatury Nejvyššího soudu vztahující se k újmě způsobené nepřiměřenou délkou řízení naopak spíše plyne závěr, že právo na její náhradu mají pouze účastníci řízení.³⁴³ Nejvyšší soud již dospěl k závěru, že „[m]ůže sice nastat situace, kdy další osoby, v důsledku svého vztahu k primárnímu poškozenému, rovněž pocítují důsledky nesprávného úředního postupu, spočívající v jejich nejistotě ohledně výsledku řízení, jehož se primární poškozený účastní. Je to však nikoli přímo, ale zprostředkovaně skrze jejich vztah k primárnímu poškozenému. Nebýt totiž jejich vztahu k primárnímu poškozenému, újmu způsobenou nepřiměřenou délkou původního řízení by nepocítovaly“.³⁴⁴ Daný závěr Nejvyšší soud dovodil ve vztahu ke členům družstevní záložny, jež byla účastnicí nepřiměřeně dlouhého řízení, přičemž dále uvedl, že „je příčinná souvislost mezi uvedeným nesprávným úředním postupem a jimi utrpěnou újmou přerušena jejich vztahem k primární poškozené, od kterého, nikoli od nesprávného úředního postupu, svoji újmu oni osobně odvozují“.³⁴⁵ Domnívám se, že tento závěr je platný obecně a vztahuje se také například na osoby blízké účastníkům řízení, které by rovněž mohly pocítovat nejistotu ohledně výsledku řízení. Tuto újmu však odvozují od primárního poškozeného, tudíž i v jejich případě je příčinná souvislost přerušena.

Další pochybnost, jež se v judikatuře Evropského soudu i Nejvyššího soudu objevila, byla ta, zda právo na odčinění újmy přísluší rovněž právníckým osobám. Na tuto otázku byla judikaturou dovozena kladná odpověď. Nejvyš-

³⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2011, sp. zn. 30 Cdo 3394/2010.

³⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 30 Cdo 675/2011.

³⁴⁵ Tamtéž.

ší soud k tomu uvedl: „U právnických osob je vznik imateriální újmy specifický už z toho důvodu, že právnické osoby jsou lidmi (fyzickými osobami) uměle vytvořené subjekty, kterým zákon přiznává postavení právnických osob. Pro právnickou osobu je mimo jiné charakteristické, že svoji vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, a to těch, které jsou k tomu podle práva povolány. Je tedy nepochybné, že mezi právnickou osobou a fyzickými osobami, které jsou jejími společníky, členy, jednatelem či zaměstnanci, vznikají vzájemné vztahy, které nemusí být jen vztahy právními. Zejména fyzické osoby, které jsou povolány vytvářet vůli právnické osoby, mají s touto právnickou osobou blízké zájmové vazby a poměry právnické osoby se jich podstatným způsobem dotýkají.“³⁴⁶

Nejvyšší soud daný závěr dovodil s odkazem na ustálenou judikaturu Evropského soudu. Podle Evropského soudu „[i]materiální újma právnické osoby může zahrnovat prvky více či méně ‚objektivní‘ a ‚subjektivní‘. Mezi tyto prvky patří pověst společnosti, ale také nejistota v plánování rozhodování, problémy způsobené vedení společnosti a konečně též, i když v menším měřítku, úzkost a nepříjemnosti pocívané členy vedení společnosti. Imateriální újma tak může spočívat v prodlužované nejistotě či značných nepříjemnostech, i kdyby se měly týkat jen správy každodenních záležitostí společnosti.“³⁴⁷ K tomu je však třeba uvést rovněž k rozsudku připojené odlišné stanovisko několika soudců, kteří se ztotožnili se závěrem, že právnické osobě vzniká nemajetková újma, ovšem nikoliv s odkazem na úzkost členů (tedy lidských složek) této právnické osoby, ale proto, že jde o právní osobu, jež má rovněž atributy (jako je její dobrá pověst), které mohou být jednáním či opomenutím státu narušeny.³⁴⁸

Z uvedeného je tak zřejmé, že rovněž právnické osoby mají právo na odčinění újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení. V nedávné době daný závěr Nejvyšší soud vztáhl rovněž na právnické osoby veřejného práva.³⁴⁹ Ve vztahu k přiměřenému zadostiučinění z judikatury Nejvyššího soudu dále plyne, že je nesprávný závěr, dle něž by obecně právnickým osobám vznikala v souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení újma menšího rozsahu než osobám fyzickým.³⁵⁰

³⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 3908/2009.

³⁴⁷ Rozsudek ESLP ve věci Comingersoll S. A. proti Portugalsku ze dne 6. dubna 2000, stížnost č. 35382/97, § 35.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. září 2014, sp. zn. 30 Cdo 3422/2013.

³⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 3326/2009.

3.5 Převod a přechod práva na odčinění újmy

Máme-li se zabývat otázkou převodu či přechodu práva na odčinění újmy způsobené nepřiměřenou délkou soudního řízení, je nezbytné opětovně zdůraznit, že újma, jež má být odčiněna, spočívá v nejistotě ohledně výsledku posuzovaného řízení. Nejvyšší soud tak ve své judikatuře vychází z toho, že právo na odčinění této újmy je právem ryze osobní povahy, neboť jeho cílem je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou dané osobě. Singulární sukcese do tohoto práva dle dosavadní judikatury tudíž byla vyloučena za jakýchkoliv okolností. Ani v případě, kdy došlo k singulární sukcesi ohledně sporné pohledávky, jež byla předmětem posuzovaného řízení, nevstupoval nabyvatel této pohledávky do práva na odčinění újmy způsobené nepřiměřenou délkou posuzovaného řízení do doby, než došlo k převodu sporné pohledávky.³⁵¹ To platilo i v případě, kdy byl převeden podnik.³⁵²

Z osobní povahy tohoto práva pak plynulo také vyloučení přechodu daného práva. Smrtí či zánikem oprávněné osoby právo na odčinění újmy zanikalo a na dědice nepřecházelo.³⁵³ Již v druhé kapitole, kde jsme se zabývali vymezením délky posuzovaného řízení, však bylo upozorněno na specifickou situaci, kdy v průběhu posuzovaného řízení dojde k univerzální sukcesi. V tomto případě se nevychází pouze z délky řízení počínající dnem vstupu do práv právního předchůdce, ale z celé délky řízení. Nejvyšší soud však v souladu s judikaturou Evropského soudu dovedl závěr, dle něž míru přiměřeného zadostiučinění za tuto újmu je nutno posuzovat individuálně s tím, že nemusí dosahovat stejné výše, jaké by dosahovalo v případě původního účastníka řízení.³⁵⁴

Domnívám se však, že po nabytí účinnosti občanského zákoníku bude nutné výše uvedené závěry přehodnotit, a to navzdory tomu, že jde o závěry přejaté z judikatury Evropského soudu. Danou otázkou je totiž nutné zabývat se v širších souvislostech a zohlednit jak historický vývoj této problematiky, tak řešení, jež byla dosažena v zahraničí.

³⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2010, sp. zn. 30 Cdo 3908/2009.

³⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2013, sp. zn. 30 Cdo 2439/2012.

³⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2011, sp. zn. 30 Cdo 3394/2010. Nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2011, sp. zn. 25 Cdo 5162/2008, uveřejněný pod číslem 85/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

³⁵⁴ Rozsudek ESLP ve věci Apicella proti Itálii, stížnost č. 64890/01, ze dne 29. března 2006, § 66. Nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2010, sp. zn. 30 Cdo 4815/2009.

3.5.1 Historický vývoj

Prvním druhem nemajetkové újmy, jejíž odčinění bylo na našem území legislativně upraveno, bylo bolestné. Podle § 1325 obecného zákoníku občanského (dále jen „OZO“): *„Kdo poškodí někoho na těle, zapraví léčebné náklady poškozeného; nahradí mu ušlý nebo, stane-li se poškozený neschopen výděлку, také budoucně ucházející výdělek; a zaplatí mu na žádost kromě toho bolestné, přiměřené vyšetřeným okolnostem.“*

Nutno podotknout, že i přes tuto zákonnou úpravu bylo nejprve na poškozené, kteří za utrpěnou tělesnou újmu požadovali peněžité plnění, nahlíženo pohoršlivě, z čehož rovněž plyne zdrženlivý přístup k jakýmkoliv dispozicím s daným právem.³⁵⁵

Postoupení pohledávky, resp. cese, upravoval § 1393 OZO: *„Všechna zcizitelná práva jsou předmětem postupu. Práva, která lpí na osobě, tedy s ní zanikají, nemohou být postoupena. Dlužní úpisy, které znějí na toho, kdo je předloží, postupují se již odevzdáním a nepotřebují kromě držby jiného důkazu o postupu.“*

Postupitelnost práva na úhradu bolestného z daného ustanovení přímo neplyne. Nejprve je třeba odpovědět na otázku, zda jde o právo, které lpí na osobě, tedy s ní zaniká. V Roučkově komentáři k danému ustanovení nalezneme následující závěr: *„Nárok na bolestné může uplatnit jen poškozený, pak je však již nárokem majetkovým a tudíž postupitelným.“*³⁵⁶ Tentýž závěr uvádí J. Sedláček ve své učebnici obligačního práva.³⁵⁷ Z prvorepublikové judikatury také plyne přechod daného práva na dědice: *„Nárok na bolestné přechází na dědice, byl-li ještě za živa poškozeného smlouvou (smírem) uznán, nebo soudně uplatňován.“*³⁵⁸

V zákonu č. 141/1950 Sb., tzv. střední občanský zákoník, pak nalezneme § 335: *„Závazek zaniká smrtí dlužníka, mělo-li být splnění provedeno osobně dlužníkem, nebo smrtí věřitele, bylo-li splnění omezeno pouze na jeho osobu. Závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohyždění nezaniká smrtí*

³⁵⁵ Rozsudek OGH ze dne 30. září 1966, sp. zn. 6 Ob 2068/96b.

³⁵⁶ SEDLÁČEK, Jaromír In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl VI.* Praha: V. Linhart, 1936, 600 s. S. 135.

³⁵⁷ SEDLÁČEK, Jaromír; SPÁČIL, Jiří (ed.). *Obligační právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 323 s. ISBN 978-80-7357-519-9. S. 129.

³⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 1923, sp. zn. Rv I 622/23, uveřejněné pod číslem 2866/1923.

oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.“ Doktrínou a judikaturou dovozené závěry se zde již přímo promítly v textu zákona.

Z výše uvedeného je zřejmé, že vývoj směřoval k dědičnosti a postupitelnosti práva na náhradu bolestného. Zvrat nastal až s přijetím zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Dle § 95 odst. 2 ObčZ 1964: *„Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.*“ Důvodová zpráva k této změně uvádí: *„Jako zásadu osnova stanoví, že pohledávka nebo dluh přechází na dědice, pokud není plnění spjato s osobou věřitele nebo dlužníka. Na rozdíl od dosavadní úpravy (§ 335 občanského zákoníku č. 141/1950 Sb.) nepřechází na dědice právo na bolestné a právo na odškodnění za ztížení společenského uplatnění. Jestliže se toto odškodnění chápe jako zadostiučinění poskytované poškozenému za bolesti, které utrpěl, a za újmu, kterou má v dalším životě ve společenském uplatnění, pak i na toto právo třeba nahlížet jako na právo spjaté s osobou poškozeného, které na dědice nepřechází.*“³⁵⁹ Novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. bylo výše uvedené ustanovení doslovně přejato do § 579 odst. 2 ObčZ 1964 v posledním znění.

Dané ustanovení ovšem výslovně hovořilo pouze o bolestném a náhradě za ztížení společenského uplatnění. Je tak zcela legitimní otázka, proč nezakotvilo zánik i jiných práv na peněžité odčinění nemajetkové újmy, zejména újem způsobených zásahem do osobnostního práva chráněného ustanoveními § 11 a násl. ObčZ 1964. Pro zodpovězení této otázky se musíme vrátit opět do původního znění tohoto zákona, a to konkrétně do § 13 ObčZ 1964. Toto ustanovení původně nebylo členěno do odstavců. Důvodová zpráva k přiměřenému zadostiučinění uváděla následující: *„Kromě práv na upuštění od neoprávněných zásahů a na odstranění jejich následků může soud přiznat i přiměřené zadostiučinění. Jde ovšem jen o imateriální (morální) zadostiučinění, například ve formě prohlášení (popřípadě uveřejněného v tisku) a jiným vhodným způsobem. Materiální náhrada může být za podmínek stanovených osnovou pro náhradu škody přiznána jen tehdy, vznikla-li zásahem hmotná škoda.*“³⁶⁰

Z toho důvodu nebylo nutné zánik daného práva v § 95 odst. 2 ObčZ 1964 výslovně stanovit, neboť odčinění této nemajetkové újmy v penězích původně nepřicházelo do úvahy. Odst. 2 a 3, na jejichž základě bylo možné odčinit nemajetkovou újmu také v penězích, byly do § 13 ObčZ 1964 vloženy až na

³⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/1969 Sb. Dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1964ns/tisky/t0213_02.htm.

³⁶⁰ Tamtéž.

základě novely provedené zákonem č. 87/1990 Sb. Při přípravě novely provedené zákonem č. 509/1991 Sb., která přejala znění § 95 odst. 2 ObčZ 1964 v původním znění do § 579 odst. 2 ObčZ 1964 v posledním znění, se pravděpodobně na tuto nemajetkovou újmu, nově odčinitelnou v penězích, zapomnělo. Proto byl její zánik smrtí oprávněného dovozen až judikaturou, a to na základě analogie.³⁶¹

3.5.2 Zahraníční srovnání

Vzhledem ke společné historii je vhodné začít se zahraniční komparací v Rakousku. Je obecně známo, že obecný zákoník občanský, plně účinný na našem území do r. 1950, je v Rakousku účinným dodnes, a tedy rovněž jsou nadále účinné § 1325 a 1393 tohoto zákona, a to v nezměněné podobě. Rovněž rakouská judikatura původně dospěla k závěru, že právo na bolestné je právem výsostně osobnostní povahy, přičemž k jeho dědění může dojít pouze za předpokladu, že bude škůdcem nejprve smluvně uznáno či poškozeným soudně uplatněno. Tyto požadavky se do zákonného ustanovení promítly termínem „*na žádost*“, jenž předpokládá aktivitu poškozeného při vymáhání peněžité náhrady.³⁶²

Ohledně postoupení tohoto práva rakouská judikatura však s poukazem na úpravu v exekučním řádu dovodila, že právo na bolestné je převoditelné právním jednáním mezi žijícími, i pokud nebylo uznáno či uplatněno podáním žaloby.³⁶³ Paradoxně tak podmínky pro postupitelnost tohoto práva byly mírnější než pro jeho děditelnost. V souvislosti s novelizací exekučního řádu v r. 1991 však rakouský Nejvyšší soud konstatoval, že uvedená podmínka již ztrácí význam. I přes nezměněnou úpravu daného ustanovení v obecném zákoníku občanském tak bylo dovozeno, že požádání poškozeného není zákonnou podmínkou nutnou pro vznik tohoto práva. Právo na bolestné tak vzniká, stejně jako každé jiné právo na náhradu škody, již spolu se škodní událostí. Od tohoto okamžiku může poškozený s daným právem volně disponovat a je i bez jakýchkoli omezení děditelné.³⁶⁴

K obdobnému vývoji v právním pojetí bolestného došlo rovněž v Německu, kde se ovšem posun projevil ve změně právní úpravy. Původně bylo právo na bolestné upraveno v § 847 odst. 1 německého občanského zákoníku

³⁶¹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. července 2009, sp. zn. 1 Co 315/2008.

³⁶² Plenární stanovisko OGH ze dne 17. června 1913, JB 204.

³⁶³ Rozsudek OGH ze dne 27. října 1937, sp. zn. 2 Ob 851/37.

³⁶⁴ Rozsudek OGH ze dne 30. září 1996, sp. zn. 6 Ob 2068/96b.

(„BGB“), jehož věta druhá stanovila, že dané právo není převoditelné ani děditelné, ledaže došlo k jeho smluvnímu uznání nebo uplatnění soudní cestou. Novelou ze dne 14. 3. 1990 však byla tato omezující klauzule odstraněna.³⁶⁵

Hlavním důvodem pro výše uvedenou změnu byl problém tzv. „soutěžení s časem“. Poškozené totiž bylo možné rozdělit do tří skupin. Při lehkém zranění nebyla realizace dědění (příp. postupu) práva komplikovaná. Pokud ovšem zraněná osoba zemřela již na místě nehody (nebo krátce po nehodě), byl vyloučen postup tohoto práva i jeho dědění. Ve třetí skupině případů byl poškozený v bezvědomí, přičemž bylo pravděpodobné, že nepřežije, ale současně bylo možné podat žalobu ještě před jeho smrtí. Z výše uvedeného plynnula oprávněná kritika spočívající v tom, že čím bylo zranění vážnější, tím obtížnější byla realizace dědění (postupu) tohoto práva, a o to více byl škůdce zvýhodněn.³⁶⁶

V r. 2002 byla v Německu provedena rozsáhlá reforma obligačního práva, přičemž výše citované ustanovení bylo zrušeno. Nyní nalezneme úpravu tohoto práva v § 253 odst. 2 BGB, dle nějž spočívá-li škoda v ublížení na těle, zdraví, svobodě či sexuálním sebeurčení, může být požadováno přiměřené zadostiučinění v penězích za jakoukoliv škodu, která není peněžní ztrátou.³⁶⁷ Ani současné znění tudíž podmínku uznání či uplatnění tohoto práva neobsahuje.

Německá judikatura ovšem rozlišuje mezi bolestným a jinou nemajetkovou újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv. V r. 1994 Spolkový soudní dvůr výslovně konstatoval dědičnost práva na bolestné.³⁶⁸ Oproti tomu v rozsudku, v němž šlo o uplatnění osobnostních práv zesnulého hudebníka jeho synem,³⁶⁹ Spolkový soudní dvůr setrval na svém již dříve vysloveném závěru,³⁷⁰ že právo na náhradu nemajetkové újmy spočívající v poškození osobnostních práv není právem postupitelným ani dědičným.

Také ve Francii původně nebyla jednotně řešena otázka, zda právo k náhradě nemajetkové újmy přechází na právního nástupce i za situace, pokud

---

³⁶⁵ *Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896* [online]. Lexetius [cit. 7. 5. 2016]. Dostupné z: <http://lexetius.com/BGB/847,4>.

³⁶⁶ VOSS, Ulrich. *Vererblichkeit und Übertragbarkeit des Schmerzensgeldanspruchs*. VersR 1990, 821 s.

³⁶⁷ *German Civil Code* [online]. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz [cit. 7. 5. 2016]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1977.

³⁶⁸ Rozsudek BGH z 6. prosince 1994, sp. zn. VI ZR 80/94.

³⁶⁹ Rozsudek BGH z 29. dubna 2014, sp. zn. VI ZR 246/12.

³⁷⁰ Rozsudek BGH z 25. února 1969, sp. zn. VI ZR 241/67.

poškozený nepodnikl za svého života kroky k vymáhání tohoto práva. Rozdílná praxe civilních a trestních senátů byla sjednocena dvěma rozhodnutími smíšeného senátu.³⁷¹ Smíšený senát v nich dospěl k závěru, že právo poškozené osoby na odčinění újmy jakéhokoliv charakteru přechází na její dědice, přičemž není rozhodující, zda se poškozená osoba před svou smrtí odškodnění prostřednictvím žaloby domáhala. Tento závěr byl Kasačním soudem potvrzen i za situace, kdy poškozený zemřel ihned.³⁷²

Nutno podotknout, že uvedený závěr nebyl přijat bez jakékoliv kritiky. Část odborné veřejnosti poukazovala na kompenzační funkci odčinění nemajetkové újmy. Z hlediska této funkce je nepřijatelné, aby dědicové mohli mít majetkový prospěch z nemajetkové újmy poškozeného, když zároveň mají možnost požadovat odčinění jejich vlastní, nepřímou způsobené újmy.³⁷³ I přesto však Kasační soud ve své novější judikatuře setrval na výše uvedeném závěru.³⁷⁴

V právu Québecu je daná otázka přímo řešena § 1610 občanského zákoníku Québecu. Toto ustanovení ve své první větě obecně umožňuje převod i přechod práva na odškodnění, včetně sankční náhrady škody. Ve druhé větě je však toto obecné pravidlo omezeno pro případ újmy způsobené zásahem do osobnostních práv. V tomto případě právo na odčinění újmy přechází na dědice, postoupení tohoto práva je však vyloučeno.³⁷⁵

Ve Švýcarsku byla otázka postoupení práva na náhradu nemajetkové újmy řešena v rozsudku Spolkového soudu ve věci *Steck a Steck-von Erlach proti H. a B. Delley*.³⁷⁶ V projednávané věci postoupily sestra a matka svá práva na náhradu nemajetkové újmy utrpěné v důsledku usmrcení člena rodiny otci. Soud v tomto rozhodnutí uvedl, že za pohledávky, jejichž povaha vylučuje postupitelnost, se považují pohledávky výsostně osobní povahy, tedy takové, u nichž by změna věřitele vedla ke změně obsahu plnění nebo u nichž by pohledávka změnou ztratila svůj účel. V daném případě však bylo předmětem pohledávky peněžité plnění, jehož obsah se změnou věřitele nemění. Ohled-

³⁷¹ Rozhodnutí smíšeného senátu ze dne 30. dubna 1976, sp. zn. 73-93014 a 74-90280.

³⁷² Rozhodnutí Kasačního soudu ze dne 28. října 1992, sp. zn. 91-85925.

³⁷³ G. Viney k rozhodnutí Státní rady ze dne 29. března 2000, sp. zn. 195662, citováno z předkládací zprávy soudce zpravodaje k rozhodnutí Kasačního soudu ze dne 9. května 2008, sp. zn. 05-87379.

³⁷⁴ Rozhodnutí pléna Kasačního soudu ze dne 9. května 2008, sp. zn. 05-87379.

³⁷⁵ *Civil Code of Québec* [online]. Publications Québec [cit. 9. 5. 2016]. Dostupné z: http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ_1991/CCQ1991_A.html.

³⁷⁶ Rozsudek Spolkového soudu ze dne 4. května 1937, sp. zn. BGE 63 II 157.

ně účelu Spolkový soud dospěl k závěru, že pokud poškozený místo toho, aby pohledávku sám vymáhal, raději ji postoupí a své zadostiučinění nalezne v případě úplatného postoupení v takto získané protihodnotě, nebo v případě bezúplatného postoupení v radosti z darování, je to nakonec jeho věc. Na straně dlužníka pak není právem chráněný zájem poskytnout plnění pouze původně oprávněné osobě.³⁷⁷

3.5.3 Současná právní úprava

V současné právní úpravě jsou pro námi řešenou otázku podstatná tři ustanovení zákona č. 82/2012 Sb., občanský zákoník. Těmito ustanoveními jsou § 1475 odst. 2, § 1881 a 2009 ObčZ. Dle § 1475 odst. 2 ObčZ: „*Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.*“ Důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí: „*Posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího obč. z. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována.*“³⁷⁸

Dle § 2009 ObčZ: „*(1) Smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. (2) Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.*“ K tomuto ustanovení důvodová zpráva uvádí pouze, že se přejímá § 579 ObčZ 1964.³⁷⁹ Je však zřejmé, že toto konstatování není přesné, neboť uvedené ustanovení nebylo přejato plně. Již neobsahuje dovětek o zániku práva na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.

Dle § 1881 ObčZ: „*(1) Postoupit lze pohledávku, kterou lze zcizit, pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevyklučuje. (2) Nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil.*“ Důvodová zpráva toto ustanovení s výše uvedenými ustanoveními nijak ne-

³⁷⁷ Uvedené závěry byly potvrzeny i pozdější judikaturou. Srov. rozsudky Spolkového soudu ze dne 12. prosince 1955, sp. zn. BGE 81 II 385; ze dne 21. března 1969, sp. zn. BGE 95 II 481.

³⁷⁸ ELIÁŠ, op. cit., s. 600–601.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 788.

spojuje, avšak uvádí, že „[n]ová úprava sleduje zúžení dosavadních zákazů postoupení pohledávky“.³⁸⁰

Z komentářové literatury plyne, že na případný zánik práva na odčinění nemajetkové újmy smrtí poškozeného zdaleka nepanuje jednotný názor. Šilhán k § 2009 odkazuje na judikaturu, z níž „vyplývá, že smrtí zaniká i povinnost poskytnout přiměřené zadostiučinění v případě zásahu do osobnostních práv“.³⁸¹ Dále uvádí, že „[s]mrtí zaniká také právo na náhradu při újmě na přirozených právech člověka, včetně náhrady při ublížení na zdraví (viz zejm. § 2956 až 2958). Dědicové, jsou-li mezi oprávněnými osobami, mohou v případě úmrtí zpravidla uplatnit speciální nároky např. dle § 2959, příp. též § 2966. Také tyto nároky je ale třeba považovat za osobní a zanikají tedy smrtí těchto oprávněných osob.“³⁸² Šilhán tudíž přejímá závěry judikatury k předcházející úpravě, aniž by jejich aplikovatelnost na novou úpravu jakkoli zdůvodnil. Oproti tomu Kindl dané ustanovení spojuje s § 1475 odst. 2 ObčZ, přičemž zastává názor, že „právo na bolestné (náhrada plně vyvažující vytrpěné bolesti) a na ztížení společenského uplatnění smrtí oprávněného (věřitele) nezanikají, pokud škůdce dluh uznal anebo pokud poškozený již za svého života svou pohledávku uplatnil (pokud se nestalo ani jedno, ani druhé, pak ovšem tato práva smrtí poškozeného zanikají)“.³⁸³

Fiala a Beerová v komentáři k § 1475 jdou ještě dále, když dospívají k následujícímu závěru: „Protože § 2009 (na rozdíl od § 579 ObčZ 1964) ani žádné jiné ustanovení ObčZ již nestanoví, že smrtí věřitele zaniká také právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění, máme za to, že tyto nároky (nově) smrtí zůstavitele nezanikají (již z toho důvodu) a stávají se součástí pozůstalosti, bez ohledu na skutečnost, zda byly za života zůstavitele zažalovány.“³⁸⁴

Dle mého názoru je zřejmé, že při řešení této otázky nelze bez dalšího přejímat závěry judikatury vztahující se k předcházejícímu občanskému zákoníku. Z výše provedeného srovnání totiž plyne, že zákonnou úpravu této pro-

³⁸⁰ ELIÁŠ, op. cit., s. 760.

³⁸¹ ŠILHÁN, Josef In HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník. V. Závazkové právo: obecná část* (§ 976–1474): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014 xvii, 1317 s. ISBN 978-80-7400-535-0. S. 1235.

³⁸² Tamtéž, s. 1236.

³⁸³ KINDL, Tomáš In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-369-2. S. 532.

³⁸⁴ FIALA, Roman; BEEROVÁ, Kamila In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník. IV. Dědické právo* (§ 1475–1720): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, xi, 633 s. ISBN 978-80-7400-570-1. S. 6.

blematiky v občanském zákoníku 1964 lze považovat za exces jak ve vztahu k historickému vývoji na našem území, tak ve vztahu k vývoji právních názorů na ni ve srovnatelných zahraničních právních řádech. Ohledně pohledávky na odčinění nemajetkové újmy v penězích, jež byla poškozeným za jeho života zažalována, případně škůdcem uznána, je zřejmý závěr, že tato pohledávka smrtí poškozeného nezaniká. Tento závěr plyne jak z výše provedeného historického srovnání, tak přímo z textu § 1475 odst. 2 ObčZ (ať už právo na odčinění nemajetkové újmy považujeme za právo vázané výlučně na osobu poškozeného, nebo ne).

Je však otázkou, zda dochází k zániku této pohledávky za situace, kdy škůdcem uznána nebyla, ani poškozeným nebyla uplatněna u orgánu veřejné moci. Zde je nutno zdůraznit, že ve veškerých výše zkoumaných právních řádech, které tuto podmínku původně obsahovaly, již tato byla opuštěna. Příklad lze zejména na výše popisovaný problém „soutěžení s časem“, který tato podmínka přináší.

Pro řešení uvedeného problému je podstatné zodpovězení otázky, zda právo na odčinění nemajetkové újmy je právem vázaným výlučně na osobu poškozeného.

Před odpovědí na tuto otázku se nejprve zabývejme následujícími příklady. 1. Předpokládejme, že osoba A zasáhla do osobnostního práva osoby B, ovšem nikterak vážně (např. ji urazila), takže dostatečným zadostiučiněním ve smyslu § 2951 odst. 2 ObčZ bude omluva. 2. Předpokládejme, že osoba A ublížila osobě B na jejím zdraví, tedy jí dle § 2958 ObčZ vznikne právo na bolestné (náhradu případné jiné nemajetkové újmy nyní pominěme). V obou případech osoba B postoupí takto vzniklou pohledávku osobě C. V prvním uvedeném příkladu by ve vztahu k osobě A mělo toto právní jednání osoby B následující význam: „Urazil jsi mne, omluv se osobě C.“ Je zcela zřejmé, že i právnímu laikovi by takový pokyn zněl zcela absurdně. Ve druhém případě má totožné právní jednání osoby B ve vztahu k osobě A tento význam: „Ublížil jsi mi, bolestné zaplať osobě C.“ Domnívám se, že na tomto pokynu by právní laik nic absurdního nespatořoval.

Z uvedených příkladů plyne, že výše nastíněnou otázku nelze zodpovědět jednoznačně. Povahu práva na odčinění nemajetkové újmy totiž dle mého názoru nelze posuzovat samostatně, ale pouze ve spojení s konkrétní satisfakcí a jejím účelem. Bez ohledu na konkrétní formu satisfakce má toto právo nepochybně osobnostní základ, resp. samotná existence daného práva a jemu odpovídající povinnosti je osobnostní povahy, neboť dané právo vzniká právě zásahem do práva osobnostního. Už v existenci tohoto práva lze spatořo-

vat jistou míru satisfakce. Použijeme-li výše uvedené příklady, tak v prvním z nich může osoba B ještě předtím, než se jí osoba A omluví, poukázat na existenci povinnosti se omluvit. Stejně tak ve druhém příkladu může ještě předtím, než jí bude zapláceno, poukázat na povinnost jí zaplatit. Budeme-li však dané právo hodnotit ve spojení s konkrétní formou zadostiučinění, tedy pouze toto právo a plnění jemu odpovídající povinnosti bez ohledu na jejich původ, dospějeme v obou případech k odlišným závěrům. V prvním případě osobnostní povaha tohoto práva i nadále přetrvává. Osoba B může poukázat na konkrétní omluvu, která jí byla poskytnuta např. dopisem. Omluva totiž je svou podstatou osobnostní, váže se ke konkrétní osobě a také ke konkrétnímu protiprávnímu jednání, jímž bylo do osobnostního práva poškozeneho zasaženo. Bez této povahy by omluva postrádala jakýkoliv význam. Ve druhém případě se však již osobnostní povaha daného plnění vytrácí, neboť do popředí vstupuje majetková podstata peněz. Bylo by absurdní, pokud by osoba B ve druhém případě poukazovala na konkrétní bankovku, kterou jí bylo zapláceno. Na majetkovou povahu tohoto práva upozornil rovněž velký senát Nejvyššího soudu v rozsudku, v němž se zabýval otázkou promlčení: „Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 obč. zák. je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.“³⁸⁵

Účel peněžní formy zadostiučinění je v odborné literatuře spatřován v tom, že poškozenému jsou poskytnuty peníze, aby mohl své strádání vyrovnat jiným způsobem – příjemnostmi, které skýtá majetek.³⁸⁶ Kolba uvádí: „Účelem poskytnutí přiměřeného zadostiučinění je tedy především to, aby se poškozenému dostalo určité satisfakce (učinění zadost), aby si vytrpěné příkoří mohl (vy)nahradiť jinak, aby za všechna negativa spojená s utrpenou nemajetkovou újmou mohl prožít (zažít, učinit atd.) něco, co mu umožní (byť třeba jen na nějakou dobu) zapomenout na protrpěné strasti.“³⁸⁷

Z uvedených definic tak je zřejmé, že ono zadostiučinění v případě reultární satisfakce nespočívá v penězích jako takových, ale v tom, že prostřednictvím daných peněz, jakožto univerzálního prostředku směny, si může poškozený protrpěné strasti vynahradiť jinak. Zde však lze s poukazem na výše uvedený rozsudek švýcarského Spolkového soudu namítnout, že stejnou funkci může plnit i postoupení pohledávky na danou peněžitou částku; je přeci věcí poškozeného, zda dostatečné zadostiučinění nalezne právě v po-

³⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008.

³⁸⁶ Bezouška, P. In HULMÁK 2014, op. cit., s. 1707.

³⁸⁷ KOLBA, op. cit., s. 43.

stoupení této pohledávky. Tento závěr odpovídá rovněž zásadě autonomie vůle, již tvůrci občanského zákoníku označují za základ konstrukce soukromého a občanského práva.³⁸⁸

Na základě výše uvedeného tudíž dospívám k závěru, že právo na odčinění nemajetkové újmy v penězích je právem, jež má majetkovou povahu a jež není vázáno výlučně na osobu poškozeného, a proto jeho smrtí nezaniká.

Jelikož § 1881 odst. 2 ObčZ zapovídá postoupení pohledávky, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil, bylo by možné již z výše uvedeného závěru dovodit postupitelnost pohledávky na odčinění nemajetkové újmy v penězích. Dvořák pro tento druh pohledávek ovšem uvádí, že „není rozhodující, že zanikají smrtí věřitele, nýbrž to, že nemohou být nikým jiným než věřitelem uplatněny. Uplatněním pohledávky se nemyslí pouze její nárokování žalobou, nýbrž každý projev vůle věřitele, který nezanechává pochybnosti, že se rozhodl pohledávku na dlužníkovi požadovat. Učiní-li věřitel takový projev, není důvodu, proč by se pohledávka nemohla stát předmětem právního obchodu.“³⁸⁹

Dvořák tudíž pro postupitelnost této pohledávky rovněž vyžaduje její uplatnění, ovšem nikoliv u orgánu veřejné moci, ale jakýmkoliv projevem vůle věřitele spočívajícím v tom, že se rozhodl pohledávku na dlužníkovi požadovat. Rovněž splnění této podmínky je ovšem nemožné u pohledávek vzniklých z protiprávního jednání, v jehož důsledku poškozený zemřel. Platí-li výše dovozený závěr, že ani v tomto případě daná pohledávka smrtí poškozeného nezaniká, přejde na dědice, jenž ji ovšem nebude oprávněn postoupit, neboť poškozeným nebyla uplatněna a ani uplatněna již být nemůže. Podle mého názoru tudíž není žádoucí trvat ani na splnění této podmínky. Nadto lze podotknout, že rovněž z právního jednání spočívajícího v postoupení této pohledávky lze dovodit, že poškozený ji považuje za existující, a tudíž i toto jednání lze považovat za jeho projev vůle, který nezanechává pochybnosti, že se rozhodl pohledávku na dlužníkovi (byť nepřímou) požadovat.

Lze se rovněž setkat s názorem, že v případě poškozeného jde stále o právo vázané výlučně na jeho osobu, a tudíž se v tomto případě uplatní § 1881 odst. 2 ObčZ, který vylučuje postoupení pohledávky, jež zaniká smrtí poškozeného, tj. právo na náhradu nemůže poškozený postoupit na jiného, a to bez ohledu na skutečnost, zda toto právo bylo uznáno nebo uplatněno u sou-

---

³⁸⁸ ELIÁŠ, op. cit., s. 43.

³⁸⁹ DVOŘÁK, Bohumil In HULMÁK 2014, op. cit., s. 740.

du.³⁹⁰ Naopak v případě přechodu práva na dědice v souladu s § 1475 odst. 2 ObčZ již toto právo postoupit lze.³⁹¹ Dle uvedeného závěru tak až do smrti poškozeného jde o právo nepostupitelné, po jeho smrti se však již stává postupitelným. Domnívám se však, že k této změně charakteru pohledávky smrtí poškozeného není žádný důvod. Nadto lze podotknout, že uvedený závěr paradoxně přiznává více práv dědici nežli samotnému poškozenému, když poškozenému postoupení dané pohledávky zapovídá, dědici však totéž umožňuje.

Na základě výše uvedeného tudíž dospívám k závěru, že v případě relutární satisfakce jde o právo majetkové povahy, a tudíž nikoliv o právo, které by bylo vázáno výlučně na osobu poškozeného. Zastávám tak názor, že dané pohledávky (tedy včetně pohledávek na peněžité odčinění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení) smrtí poškozeného nezanikají (ať už byly uznány či uplatněny u orgánu veřejné moci, či nebyly), a proto je lze také postoupit.

Uvedený závěr se musí nutně odrazit také na dosavadním závěru judikatury o nižší míře zadostiučinění poskytovaného univerzálnímu právnímu nástupci, jenž do práv svého právního předchůdce vstoupil v průběhu nepřiměřeně dlouhého řízení.³⁹² Setrvání na tomto závěru by totiž vedlo k paradoxní situaci. Tomuto právnímu nástupci, jenž se sám nepřiměřeně dlouhého řízení účastnil a následně sám zahájil odškodňovací řízení, by totiž bylo poskytnuto zadostiučinění v menší míře než univerzálnímu právnímu nástupci, který se nepřiměřeně dlouhého řízení sám vůbec neúčastnil, ale vstoupil do práv svého právního předchůdce v době, kdy již probíhalo odškodňovací řízení, které zahájil jeho právní předchůdce. Větší náhrada by tak byla poskytnuta nástupci, jež samotného nepřiměřená délka řízení nijak nezasáhla, než nástupci, jenž sám (byť částečně) nepřiměřenou délku řízení pocítil. Vzhledem k tomu se domnívám, že novou právní úpravou je výše uvedená judikatura překonána, neboť oběma právními nástupcům by měla náležet totožná náhrada.

³⁹⁰ DOLEŽAL, Tomáš. Několik poznámek k problematice převoditelnosti práva na náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku zásahu do přirozených práv člověka a jeho přechodu na dědice. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2006, č. 6, s. 81–82. ISSN 1804-8137.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2010, sp. zn. 30 Cdo 4815/2009.